

23-24 листопада 2022 року,
Тернопіль, ТНТУ

УДК 338.48

Людмила Малюта д.е.н, професор

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

Софія Королюк

ВНЗ УКООПСІЛКИ «Полтавський університет економіки та торгівлі», Україна

ПЕРСПЕКТИВИ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Liudmyla Maliuta Doctor of Economics, Professor

Sofia Koroliuk

Poltava University of Economics and Trade

PROSPECTS FOR THE POST WAR RESTORATION OF DOMESTIC TOURISM IN UKRAINE

Вітчизняна сфера туризму до початку повномасштабної військової агресії російської федерації проти України мала потужний регіональний та загальнонаціональний ресурсний потенціал. В країні сформувалася і функціонувала система вітчизняного туризму, яка багатовекторно синтезувала переваги соціальної, гуманітарної та економічної сфер, у центрі уваги яких поставали інтереси, потреби, бажання туриста, відвідувача, екскурсанта, й відтак, визначала пріоритетні можливості суб'єктів господарювання, що надавали туристичні послуги та брали участь у здійсненні соціально-економічного розвитку країни. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, водночас, забезпечували реалізацію державної та регіональної туристичної політики.

Як і більшість суспільних сфер, туристична сфера гостро відчула вплив повномасштабних агресивних військових дій з боку російської федерації й зіштовхнулася з рядом критичних викликів, пов'язаних із руйнацією значної кількості об'єктів природної, історико-культурної, духовної спадщини та туристичної інфраструктури України, які використовувалися для розвитку національного туризму.

Розвиток туристичної сфери в Україні досліджується у ряді наукових та практичних працях. У дослідженнях Паньків Н. Є. розглядається вплив війни на туризм, обговорюється поведінка учасників туристичного ринку на усіх етапах кризи. Роїк О. Р., Недзвецька О. В. та Чабан М. досліджували розвиток туризму в умовах післявоєнного та постконфліктного туризму в Україні.

Сьогодні нестабільна політична ситуація та розгортання повномасштабної війни в Україні призвело до втрати позицій на туристичному ринку.

Першою та головною проблемою внутрішнього туризму є безпека населення, при якій в умовах війни, не можливо спрогнозувати та визначити чітко безпечні території.

Непрогнозованим залишається масштаб руйнувань населених місць та інфраструктури, у тому числі туристичної, що унеможливило розбудову стратегії розвитку внутрішнього туризму. Так, станом на середину вересня 2022 року Міністерство культури та інформаційної політики верифікувало вже 493 епізоди руйнувань об'єктів культурної спадщини і культурних інституцій. Руйнування зафіксовані на території 14 областей. Найбільше від дій загарбників постраждали релігійні споруди - 166 з них або знищені, або пошкоджені, а 53 з них перебувають на обліку як пам'ятки історії, архітектури та містобудування. Рівень ураження об'єктів коливається від легких пошкоджень до повного руйнування (Мінкульт, 2022).

Рівень екологічної деградації території, стан флори та фауни у заповідних територіях, які знаходяться під тимчасовою окупацією, без належного догляду у даному випадку політико-правова невизначеність ситуації триватиме невизначений термін. А також невизначеність терміну перехідного періоду – неможливо спрогнозувати, яким чином зміниться вагомий зовнішній фактор, що визначатиме функції регіону – тобто регіон або залишиться прикордонним порубіжжям, або буде зоною можливого збройного протистояння тривалий час. На даний час, бойові дії охопили третину площ природно-заповідного фонду України. Значних втрат при цьому зазнають і природоохоронні об'єкти – заповідники, національні парки, зоопарки. Про це пише LB.ua з посиланням на дані Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів, що оприлюднені на сайті Верховної Ради України. «Агресор веде бойові дії на території 900 об'єктів природно-заповідного фонду площею 12406,6 кв. км (1,24 млн га), що становить близько третини площі природно-заповідного фонду України», – йдеться у повідомленні. Багато регіонів України, зокрема Харківська, Луганська, Донецька, Херсонська, Запорізька та інші області, охоплені воєнними діями унаслідок російської агресії. Реальний рівень шкоди об'єктам природно-заповідного фонду через війну оцінити не можливо. Адже в багатьох місцях тривають активні бойові дії, створюються численні обмеження для природоохоронної діяльності на тимчасово окупованих територіях (Паньків Н.Є., 2022).

Частини областей України не матимуть ресурсів для повномасштабного відновлення, тобто забезпечення сталого розвитку внутрішнього туризму розпочне відлік з чистого аркушу.

Кардинальних змін зазнає комплексний портрет внутрішнього туризму у порівнянні із 2021 роком. За даними Державного агентства розвитку туризму у 2021 році 48% внутрішніх туристів віддавали перевагу пляжному туризму, що очолювало рейтинг пріоритетних видів туризму.

Зміна портрету зумовлено насамперед акваторіями морів, які є замінованими та їх розмінування потребуватиме часу, тому відродження внутрішнього пляжного виду туризму буде відтерміновано до повної безпеки узбереж'я, що змістить даний вид туризму із перших сходинок рейтингу як найбільш улюбленого виду туризму серед внутрішніх

мандрівників. Відповідно зміниться структура пріоритетних видів відпочинку, з'являться нові види туризму, продиктовані сучасними реаліями та потребами споживачів (ДАРТ, 2022).

Українці починають шукати емоції та радості життя, це не туристи в звичайному розумінні цього слова. Це люди, які весь час від початку війни нікуди не виїжджали, займалися волонтерством, працювали, лікували. Частина з них втратила домівки, пережила розлуку з близькими, хтось втратив рідних. Вони відчують наслідки депресії та вигорання. Туристи воєнного часу гостріше реагують на красу навколо, довше милуються краєвидами. Особливо цінують можливість доторкнутися до природи, бо головною потребою залишається отримання позитивних емоцій.

Основна увага внутрішніх туристів у післявоєнний період буде спрямована на рекреаційний, санаторно-курортний, медичний, психологічний, етнографічний, «пам'ятний», темний та мілітарний туризм. Географія розвитку внутрішнього туризму, на початкових етапах післявоєнного відновлення, в основному буде зосереджена на теренах західної України як найменш зруйнованої території (З, 2022).

Медичний та рекреаційні види туризму в Україні вийдуть на якісно новий рівень, що зумовлено обміном досвіду українських медиків та реабілітологів із іноземними медичними фахівцями, що розгорнули шпиталі та надали власні реабілітаційні та рекреаційні програми для дітей та військових.

Психологічний туризм стане ефективною допомогою як для військових так і для сімей, що бачили жахи війни. Проведення психологічних туристичних подорожей, які поєднують комфортний відпочинок, захоплюючий туризм, найрізноманітніші і дієві методи навчання («опен-еір» формати терапії – у повному контакті людини з природою і культурою (подорожі по «місцях сили» і в центри духовних традицій). Прикладами специфічних психологічних напрямів, що активно використовуються в туризмі, є ландшафтна терапія, фототерапія, евідмотерапія (терапія щастям), анімалотерапія. Локаціями для даного виду туризму можуть бути найрізноманітнішими: наскельна фортеця Тустань, гора Тотоха в селі Медвин Київської області, село Буша Вінницької області, Лиса гора неподалік Ржищева Київської області, гора Богит у заповіднику «Медобори» Тернопільської області, буддистський храм «Білий Лотос» у Черкасах (Чабан М., 2015).

Опираючись на досвід Боснії та Герцеговини і Хорватії, слід звернути увагу на створення меморіалів пам'яті, віртуальних музеїв, площадок відображення бойових дій із воєнними трофеями, місць рефлексії та законсервованих будівель, в яких точились важкі бої – стануть основою для етнографічного, темного та мілітарітуризму в Україні. Створення туристичних локацій пам'яті, у населених пунктах Бородянка, Гостомель, Буча, Чернобаївка, Ізюм, Херсон, Лиман, Маріуполь,

розпочнуть новий етап у розвитку внутрішнього туризму (Роїк О. Р., Недзвецька О. В., 2022).

Одним із позитивних факторів внутрішнього туризму є розвиток глемпінгу, що зараз активно спостерігається на території України, оскільки дані конструкції є значно дешевшими, ніж зведення традиційних споруд, їх можна розмістити у будь-якому місці, глемпи є надзвичайно мобільними та потребують лише пару тижнів для їх встановлення. Також важливим аспектом є відсутність великого скупчення людей та розташування подалі від об'єктів критичної інфраструктури.

Варто зауважити, що майбутнє туристичної галузі України буде залежати від ряду факторів: як довго ще триватиме війна, масштабу руйнувань інфраструктури та швидкості її відбудови у післявоєнний період, переорієнтації туристичної галузі у період війни з зовнішнього на внутрішній туризм на тилкових територіях, рівня доходу населення, вміння вдало використати маркетингові технології для залучення іноземних туристів на тлі підвищеної зацікавленості іноземців до України та її народу, міграційних процесів, залучення іноземних інвестицій. Ключовим фактором стане визначення місця туризму у стратегії відбудови України.

Перелік використаної літератури:

1. Державне Агентство з розвитку туризму. URL: <https://www.tourism.gov.ua/news-and-announcements> (дата звернення: 08.11.2022).
2. Міністерство культури та інформаційної політики України. URL: <https://www.mkp.gov.ua/news/793.html> (дата звернення: 23.10.2022).
3. Нова сторінка. Як війна змінить мандрівки Україною після перемоги над ворогом. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/travel/voyna-izmenitputeshestviya-164996.html> (дата звернення: 09.11.2022)
4. Паньків Н.Є. Характеристика екотуристичного потенціалу України в умовах війни. Креативний простір України та світу. Монографія, Харків. «Новий курс», 2022. С. 154-162
5. Роїк О. Р., Недзвецька О. В. Шляхи розвитку туристичної сфери України у воєнний період. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : економічні науки. 2022. Випуск 46. С. 11–15.
6. Чабан М. Психологічний туризм як засіб реабілітації воїнів АТО. Сучасні тенденції розвитку туризму. Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції, 2015. С.131–133